

A Tisza-parttól az óceánig

Tóth István szobrászművész életútja

Tóth István (Zenta, 1912. november 1. – Hollywood, 2002. január 18.) anyja mosónő volt, apja napszámos, kilencen voltak testvérek – ennyi talán elég is, hogy érzékeltessük: az emberi lét mélyéről küzdötte fel magát a művészi pályára, ennek a múltnak a szorongása kísérte végig egy életen át...

Tehetsége korán kibontakozott. Saját elgondolása szerint készült eszközökkel agyagból formálta szobrait, és festett is. Közben sablonkészítőként kereste kenyerét egy kézimunka-szaküzletben. Dr. Halász János zentai orvos „fedezte fel” a 16 éves szobrászkodó őstehetséget, ő volt az első pártfogója. Felhívta rá a befolyásos emberek figyelmét, és támogatta taníttatását. (Csaknem 50 évvel később, 1977-ben a művész elkészítette az akkor már New Yorkban élő jötevőjének életnagyságú bronz mellszobrát, amelyet a torontói Magyar Kultúrközpontban lepelleztek le abból az alkalomból, hogy hozzájuk került dr. Halász 24 000 kötetes könyvtára).

1936-ban dr. K. B. tollából megjelent egy cikk Tóth Istvánról az újvidéki *Reggeli Újságban*, amelyet a zentai hetilap is átvett, ezzel felhívta Zenta város vezetőségének figyelmét, hogy ne engedjék elveszni ezt a tehetséget. Így végül is dr. Halász erőfeszítését siker koronázta.

Tóth István 1937-ben, miután magánúton befejezte a középiskolát és leérettségizett, 25 évesen felkerült a budapesti Képzőművészeti Főiskolára. (Ezt megelőzően 1935-ben Štipben leszolgált katonaidéjét.)

1943-ban Sidló Ferenc és Páczay Pál tanítványaként kitüntetéssel fejezte be az akadémiát, és Páczay asszisztense lett. Ebben az évben több művet alkotott. Jelentős *Szent Borbála* című szobra, a *Füldöző nő* pedig elnyerte a Munkácsy-érmet. Horthy István kormányzóhelyettesről készült fehér márvány mellszobrát, amely a zentai Tisza-parton (a Stevan Sremacsobor helyén) állt, 1944-ben a Tiszába vetették, Munkácsy Mihályt ábrázoló monumentális szobra viszont, amely a budapesti Főiskola bejáratát díszíti, még ma is az eredeti helyén van.

Tóth István számos ösztöndíj és kitüntető érem tulajdonosa. Tanulmányi ösztöndíjat nyert a római Col-

legium Hungaricumtól továbbképzés végett, de a közbejött háború miatt nem tudta érvényesíteni. 1947-ben azonban ismét megkapja ezt az ösztöndíjat, és már mint nő ember 1948-ban elhagyja Magyarországot, Rómába megy tanulmányútra.

Ott-tartózkodása idején már nemzetközi kiállításokon is részt vett, realista művészként vált ismertté.

Bejárta Európa több országát, 1949-ben pedig Dél-Amerikába hajózik. Tóth Istvánt nemcsak a klasszikus és a modern művészet érdekli, de a primitív kultúra is, ezért behatóan tanulmányozta Mexikóban az azték, Közép-Amerikában a maja, Peruban az inka, Venezuelában pedig az ősi venéz kultúrát is.

1951-ben Venezuelában állapodik meg, elnyeri az állampolgárságot, letelepszik Caracasban, és felépíti a város legmodernebb műtermét.

A kezdet nagyon nehéz volt, eleinte még ácsmunkát, szobafestést is vállalt, farmerként gazdálkodott, s közben folytatta a szobrászkodást is.

Ujjongva fedezi fel a közeli őserdőkben a nemes szoboranyagot: az erős kötésű, szépen erezett, színes trópusi fát. Mint azt levelezéséből megtudjuk, boldogsága határtalan, amikor a mahagóni rönköt két ácsbakra fekteti, kapcsolóvassal rögzíti, és vésővel munkához láthat. Felfedező útjai során a bennszülöttek tárgyaival gazdagította néprajzi gyűjteményét is.

Csakhamar Venezuela egyik legfoglalkoztatottabb szobrásza lett. Tizennégy évi ott-tartózkodása alatt számos kiállításon vesz részt, kormány megbízásokat teljesít, magángyűjtemények számára dolgozik. Művei számos múzeum, galéria állandó kiállításain láthatók (Caracasban, Maracayban, El Junkitóban és El Palmarban). Köztéri szobrai Caracason kívül vidéki városokban is megtalálhatók: Maracayban a bronz jaguár, El Palmar fürdőhely főtérén pedig a szökőkutat egy szoborcsoportja díszíti (egy bennszülött családot ábrázoló monumentális szobor).

Új hazája részéről minden elismerést megkapott: a caracasi művészvilág egyik vezető személyisége lett, igazi honfitársuknak tekintették. José Martin dél-amerikai

filmrendező Tóth István művészetéről színes hangosfilmet készített, amelyet a Zentai Művésztelepen is bemutattak, amikor 1973 augusztusában másodszor hazalátogatott. (Először 1964-ben járt itthon.)

Amikor 1962-ben meghívást kap egy tanári állás betöltésére, mégis elhagyja Venezuelát, és egy Los Angeles-i iskola (Isabelle Buckley School) művészettanára lesz. Ez a működése azonban nem tart sokáig. Közben lázasan alkot, s következő kiállításokon vesz részt: 1963-ban Raymond Burr Gallery, Beverly Hills, 1964-ben Museum of Artsis, Lajolla, 1965-ben Pepperdine College and the L.A. Art Association. Kaliforniában öt gyűjteményes kiállítása volt. 1966-ban a Downey Museum of Art, 1970-ben a Karpathia Gallery mutatta be 47 alkotását.

1968-ban újra tanári állást vállal Los Angelesben a Barnsdall Art and Craft Center-ben, ahol szobrászatot tanít nagy sikerrel. Az intézet igazgatója szerint közel negyvenen szerepelnek várólistán, hogy a magyar művésztanár osztályára bejussanak!

Ebben az évben végleg letelepszik. Hollywood egyik dombvonulatán telket vásárol, házat építtet magának tágas műteremmel, ahol tanítványokkal is foglalkozik. Saját keze munkájával teraszos kertet képez ki, gyümölcsösrel.

1968 májusában elnyeri az amerikai állampolgárságot. A felesketési szertartást egy helyi tévéállomás közvetíti.

Ténylegesen és képletesen is beépül a felső középosztályba, bár ennek ára van: művészete, tanársága nem mindig elegendő a megélhetéshez, ezért munkát vállal a Walt Disney stúdióban (1971-ben), fellép nyilvános rendezvényeken, magánpartikon és TV-ben szerepel, mint a világ leggyorsabb kezű, hihetetlen képességű szobrászát mutatják be, ti. találmányra kiválasztott modellről fél óra alatt képes tökéletes portrészobrot készíteni, ami általában 5-6 órai munka egy szobrásznak, és legalább egy óra a gyors kezűeknek. A fél óra világviszonylatban is rekord.

1975-ben elkészül *A csillagok elérése* című szoborkompozíciója, amelyet a három úrhajós 1969. július 29-i történelmi jelentőségű holdutazásának szentelt, és az univerzummal való letagadhatatlan kapcsolatunkra utal. (Az emlékmű hét méter magas, a három bronzalak négy méter, és az emlékművet egy négy méter átmérőjű tiszta (steinless) acélból készült keret veszi körül, amely a holdat szimbolizálja.)

Ezzel az alkotásával részt vesz a Bicentennial jegyében rendezett képzőművészeti kiállításon, amely 1975. augusztus 20-án nyílt meg Los Angelesben, a Calif. State Museum impozáns termeiben.

Ezt a művet a konzervatív nemzeti érzelmű magyar emigráció által 1965-ben létrehozott Árpád Akadémia aranyéremmel jutalmazza 1979. március 29-én.

1975. október 3-án a Külföldi Magyar Képzőművészek Világszövetségének elnöke - a kaliforniai képzőművészekkel egyetértésben - Tóth István szobrászművészt nevezte ki a Világszövetség kaliforniai csoportjának elnökévé.

Megszámlálhatatlan művei közül még csak néhányat említenék: *Próféta, Űrbe fülelés, Anya gyermekével, Szerelem, Madonna, Mózes, Torzó, Bagoly, Kondorkeselyű család* stb. Szobrai csodálatos, színes dél-amerikai sapetero keményfából, fiberglasból, bronzból, alabástromból, terrakottából és olasz márványból készítette.

Noha mindenekelőtt az absztrakt művészi alkotás híve, azért nem fordított hátat teljesen a figurális ábrázolásmódnak sem. Ezek közül is csak néhányat említenék: 1974-ben Mindszenty hercegprímást mintázta meg, amikor Los Angelesbe látogatott, dr. Halász Jánosról, amerikai tudósokról, valamint Ronald Reagan elnökről készített természetes méretű mellszobrot.

Magyar filmesek kis, de igen tehetséges csoportja 1981-ben félórás színes hangosfilmet készített Tóth István művészetéről. Nem amatőrök által létrehozott „keskenyfilmről” van szó, hanem nagy színházakban is levetíthető dokumentumfilmről. A film címét Tóth István egyik jól ismert kompozíciója adta *Reaching to the Stars*, azaz *A csillagok elérése*.

A művészettörténet, a lexikonok sajnos alig jegyzik a nevét, még az amerikai magyar szakkiadványok sem tüntetik fel. Nálunk (Amerikában is) újságcikkek méltatják. Az első híradást – Ivan Meštrović ösztönzésére – Hegedűs Béla írta róla a *Magyar Szóban* (1963. augusztus 20.), majd Ács József (1973), Fehér Ferenc (1971, 1977) és újabban – három folytatásban – Fodor István (2002. március 14., 15. és 19.).

Mint minden zentai, ő is lokálpatrióta volt. Háromszor látogatott haza, a Tisza-partra (utoljára 1983 novemberében), 1973 szeptemberében részt vett a művésztelep munkájában. A zentai Városi Múzeum nyolc művét őrizi, a budapesti Nemzeti Galéria pedig kettőt.

A mokány, szívós és dolgozós kezű Tóth Istvánt csak kilencvenéves korában győzte le az Alzheimer-kór.

E számunk kiadását az

Illyés Közalapítvány,

***a Tartományi Művelődési, Oktatási
és Tudományügyi Titkárság***

valamint az

óbecsei önkormányzat

támogatta.

Aracs

A délvidéki magyarság közéleti folyóirata

Alapító: az Aracs Társadalmi Szervezet, Szabadka

Kiadja a Logos Grafikai Műhely, Tóthfalu

Főszerkesztő: Utasi Jenő

Felelős szerkesztő: Vajda Gábor

Lektor: Gubás Ágota

Fedőlapterv: Gyurkovics Hunor

Szerkeszti a szerkesztőbizottság. Tagjai: Bata János, Cirkl Zsuzsanna, Gubás Jenő, Gyurkovics Hunor (képzőművészeti szerkesztő), Marcsók Vilma, Tari István, Tomán László, Utasi Jenő, Vajda Gábor

Egyes szám ára 80,00 dinár, évi előfizetés 320,00 dinár + postaköltség. Külföldi előfizetés a belföldinek kétszerese.

Szerkesztőségi fogadóórák: **hetente szerdán 8-tól 12 óráig** a szabadkai Városi Könyvtár földszinti olvasótermében. A szerkesztőség címe: **Gradska Biblioteka - Városi Könyvtár, 24000 Subotica - Szabadka, Dušan cár u. 2. Telefon: (024) 553-115. Fax: (024) 42-069.**

Készült a Logos Grafikai Műhelyben, 800 példányban

A folyóirat megrendelhető: **Grafička Radnja „LOGOS”**
24427 TOTOVO SELO
Zlatiborska 4.

e-mail: logos@tippnet.co.yu

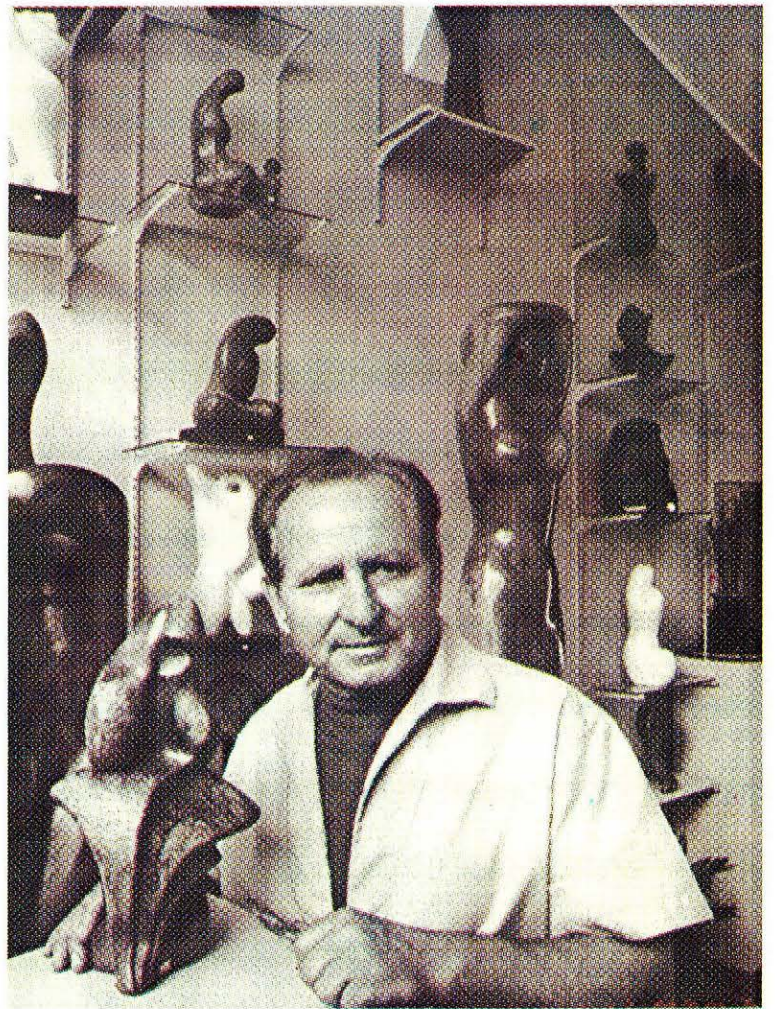
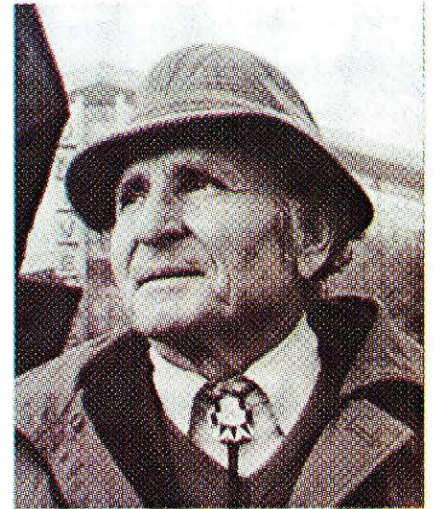
vajda@suonline.net

Tel/fax: +381 (0)24-883-040

Olvasható az interneten: www.aracs.org.yu.

A Logos folyószámlaszáma: 335-5022-27 Metals Banka AD Novi Sad Expozitura Senta

A Szerbiai Igazságügyi Minisztérium a 651-01-157/2001-08 szám alatt jegyezte be a folyóiratot.



E számunk képzőművészeti anyagát Tóth István szobrászművész alkotásai képezik.

